

Мирослав Ђуровић

Топлина бола Ратка Делетића

„Топлина бола“, Графичко-књижарско предузеће „КОЛЕ“
Никшић, 1974.

У најновијем пјесничком рукопису „Топлина бола“, Ратко Делетић (рођен 1947. у Грачаници код Андријевице) остаје вјера у својем путу који је назначен још у заједничкој збирци овог пјесника „До дјир лета“ (са Даринком Јеврић и Браниславом Тодићем) и у самосталној књизи „Светобол“. Притом није ријеч ни о каквом унапријед изабраном рецепту у односу према животу, још мање о каквом филозофском опредељењу. У пјесничком случају Ратка Делетића не ради се ни о тако често умишљеном путу проклетства и отпадничтва са којег куну и проклињу млади пјесници као кукавичја јаја под међуни свијету, који их наводно не разумије, своје тобожње јаде и лажне метафизичке трауме. Бол пјесников нема свој непосредан коријен у баналним свакодневним чињеницама и моментима, нити пјесник око себе сије пријекор и јуч због својег пјесничког и животног удеса. Тај бол посисан је с мајчиним млијеком и он га као њежна копрена обавија и грије око срца. Бол није ни заштитна ни изолација од људи већ једноставно једно стање бића и пјесме, визир кроз који се види свијет, проводник преко којег се прима живот и преко којег се даје пјесник. Пјесников бол је начин и услов живљења, почетак и крај жеља и остварења, алфа и омега пје-

сме. Прихватање бола као саставног елемента постојања није надвладало деструкцију и извјесно нихилистичко осјећање свијета, али је искреност бола учинила да се пјеснику вјерује, особито кад му полази за пером да изједначи животне факте и поетска сновиђења. Бол у стиховима Ратка Делетића јавља се наизглед као послиједица неутажене жеђи за љубављу, што је само привид, јер не само да је немогуће апсолутно отјелотворење поетских снова, него пјесник то отјелотворење и не жели. Без бола пјесник би птица без крила, без искрености и без своје истине. Стога Делетићев доживљај свијета карактеристично наслијеђени или рано присвојени страх од живота стога што је пјесник сваког момента свјестан да „о живот све се разбије“ па је заборав нешто што се жуди, нешто далеко и спасоносно, што се никада апсолутно не постиже. Пјесник се не мири са узалудношћу и са смрћу, јер његов живот „није дошао преко везе“ и живот је зато да се живи, утолико прије што се једном живи и безброј пута умире. Притом се не жели било који и било какав живот већ онај хуманизован и обогачени свијет који на душу замислише. Живот је тврд и опор и његова строга реалност је убитачна, те се трајања прихвата само као привид, док се привид оживотворује и узима

као realnost. Сновиђења су мост између реалног и иреалног и на тај начин се ублажавају оштре ивице трајања и сан добија обилпљива обилежја. На том плетеном мосту између реалног и иреалног преовлађан је и пјесников страх од живота. Делетић романтичарски вришти да му се лед ухватио око срца, па вапи: „Топлину бола тражим да ми врате“. Дакле, пјесник не тражи љепоту, срећу ни спокој, већ бол као једину праву и спасоносну обалу. У том и таквом поступку сажет је релативно сложени однос према свијету, јер тај крик има и буквално значење, као што крије иронију, апсурд и пригушени протест против три вијалног човјековог вегетирања.

Стихови „Топлине бола“ рањени су празнином и смрћу. Смрт је претходница пролазности и „вене ријека далеким обалама“, „сјећање ми даљина маше“ и „језере очи ко ноћни локали“, и „ко булка глава се моја нише“, „трава на гробу дише“. У домену виђења смрти посебно је апострофирана смрт духа и смрт осјећања као праве и најопасније смрти: „О високо дрво вјешам своје мисли“. У пјесми „Клонуће“ Делетић показује ту двоструку смрт — док гроб лежи у трави, мисао о њему труне у глави пјесниковој. Сам чин жиљења прихваћен је као грешка, и као релативност свега, што се уочи тек када падне птица и пролазност дође брже него што прође лијепо и краткотрајно љето. Уопште, у „Топлини бола“ пуно је одлазака без повратка, а најчешћи су одласци љубави, љета, возова и људи. Није случајно што су железничке станице, друмови, ноћи и самоће најчешће просторне и временске локације Делетићевих стихова. У амбијенту пустих перона, раскршћа, случајних љубави, пресјечених погледа и празних загрљаја „иста је будућност иста је туга“. Међутим, ма колико да је смрт нераздвојна сапутница пјесникове, она није циљ којем се тежи, јер „Живот смрћу не постиже ништа“. Због тога се

пјеснику више вјерује када ту гује и више му се праштају клонућа и кукавичлуди.

Делетићеве стихови поштрапани су носталгијом за родним крајем и за материнском топлином („Сјетим се кад нам је мајка кошуље прала“, подсетиће пјесник брата, „На асвалту трули у теби она јесен завицајна“, прошапутаће у „Опомени“, „Ја не имах чисте постеље ни мајчине тошине“, крикнуће пјесник у пјесми „Клетве“). Таква осјећања су исувише закашњела па пјеснички бивају лажна и када су искрена. То се нарочито односи на поетско форсирање студентског живота као некаквог тобожњег феномена и на староставне кафанске и бојемске одјеке и уздахе.

Пјесници су честа спесесија Ратка Делетића, и то не пјесници по својем дјелу већ по својем животу. Отуда нивози пјесама инспирисаних удесима пјесника (Његошем и Јесењином), честе асоцијације на Лорку, Горана и Бранка, пјесме посвећене пјесницима савременицима (Милу Бошковићу и Вукману Оташевићу). А ту је и један пјесник који се никада не помиње али који је увек присутан: Раде Драинац, својим животом и стихом. Удеси несрећних пјесника су Делетићев пут и одговори свих лутања и трагања. Они једино могу да испразне празнину и да буду права мјера и висина, пошто „птица није знак висине“. У елегичним стиховима који су инспирисани Јесењиним удесом, Делетић исказује релативност свега, губљење илузија („Од живота много смо ми хтјели“), понављање Англетеара, своје јаде (Ни моји ме не препознају кажу нијеси наш“). Вокација те врсте згушњава се у стиховима о Његошу (пјесме „Ноћ скупуља вијека“ и „Ноћ једна и једина“). Звјезда откипута пали токе на прсима, Његошева рана нема лијека, смрт је када, али ни у смрти није боље. Срце треба помјерити и „благо томе ко нема среће“. Делетићеве стихови о Његошу исказују трагичну судбину пјесника, човјека и владара, суд-

бину која је осмишљена садржајем борбе и као дугом оперважена визијом слободе. Његошева судбина изједначена је са судбином земље и народа:

Ништа не оста иза мене сем
клетве и слободе
Хоћу ли икад моћи себе да
освојим
Проклета моја земљо поред
воде.

Делетић не успијева увијек да мисао у слику излије те ова штрчи као лозинка и парола („Ја сам човјек ја глава у свијету лудница“). Такав поступак и надреалистички тонови чине да се уочавају успјели стихови и мјеста, а да су ријетке успјеле пјесме као цјелине. У односу на раније своје рукописе Делетић се знатно ослободио утицаја али су још видне ком-

пилације (особито рецедиви јесењинштине и Рада Драинца). Сем тога, пјесник се често узда у свој бол и у искреност, те изостаје поетска сугестивност, јер ако нема поетске контекмплације, бол остаје приватна емоција и локалан. Баналне риме (дијека — вијека, води — слободи, расте — ласте, неба — треба) и честе језичке и правописне грешке за које не вјерујем увијек да су само штампарске, знатније утичу на цјеловити доживљај књиге.

Пјесник Делетић потврђује даровитост, али и затвара свој досадашњи поетски круг. Остваривши успјеле стихове и неколике вриједне пјесме он није нашао и свој пут, те је сада на тој раскрсници што води у неизвесност, што значи у љепоту и у ризик.